

III. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA GUTĂU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI*

Potrivit art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații penale îndreptate împotriva sa”.

În fapt, reclamantul, născut în 1957, este deținut în Penitenciarul Râmnicu Vâlcea. La momentul faptelor era primarul acestui oraș.

Prin rechizitoriul din 27 iulie 2006, parchetul l-a trimis în judecată pe reclamant pentru luare de mită. Prin același rechizitoriu, N.D., viceprimarul orașului, a fost trimis în judecată pentru complicitate la luare de mită. Reclamantul era acuzat că ceruse, între aprilie și iulie 2006, o anumită sumă de bani lui C.P., un om de afaceri din Râmnicu Vâlcea, în schimbul unui certificat de urbanism care să îndeplinească criteriile dorite de acesta. N.D. a fost acuzat că ar fi primit, în urma unei înțelegeri prealabile încheiate cu reclamantul, două părți din suma cerută lui C.P.

Rechizitoriul se întemeia pe următoarele elemente: declarațiile lui C.P., care denunțase faptele la parchet; procesul-verbal al unei operațiuni de flagrant organizate de poliție la data de 6 iulie 2006, în cursul căreia C.P. îi înmânase lui N.D., în toaleta unui restaurant, a doua parte a sumei de bani pretinse de reclamant; mai multe mărturii și interceptări ale unor convorbiri telefonice și înregistrări audio și video ale întâlnirilor lui C.P. cu reclamantul și cu viceprimarul.

Astfel, prin Hotărârea din 18 iunie 2007, Tribunalul Alba a pronunțat achitarea reclamantului și a lui N.D. sub aspectul acuzației de luare de mită.

Pentru a dispune această soluție, instanța:

* Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în Cauza Gutău împotriva României, C 41.468/10, din 8 noiembrie 2016.

– a reținut după cum urmează: C.P. efectuase mai multe demersuri pentru a obține un certificat de urbanism pentru construirea unei clădiri pe un teren situat pe strada C. și primise de fiecare dată certificate care nu îndeplineau cerințele sale; cu toate că afirmase că intenționa construirea în cele din urmă a clădirii pe un alt teren, situat pe strada S., nu formulase o cerere în acest sens către autorități decât după trimiterea în judecată a primarului și a viceprimarului; în aceste circumstanțe, reclamantul nu putea fi acuzat de a fi cerut sau primit bani în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor sale și, prin urmare, nu încălcase legislația națională de combatere a luării de mită.

– a remarcat, că C.P. se prezentase în biroul reclamantului după ce înmânase a doua parte din suma de bani lui N.D. la restaurant și că, atunci când încercase să îi vorbească reclamantului despre suma astfel înmănată, acesta pronunțase cuvântul „nu”. Potrivit instanței, dincolo de gesturile care însoțeau cuvântul, vizibile pe una din înregistrările video, negația exprimată de către reclamant trebuia înțeleasă ca o opoziție a acestuia din urmă la orice înmânare de bani.

– a considerat că nu se putea să fi avut loc o înțelegere prealabilă între reclamant și N.D. pentru a comite infracțiunea de care erau acuzați, întrucât reieșea din documentele aflate la dosar că, în momentul operațiunii de flagrant, C.P. voia doar să obțină informații cu privire la cerințele necesare pentru obținerea unui certificat de urbanism pentru terenul situat în strada S. Din punctul de vedere al instanței, orice cerere pentru terenul din strada C. nu mai avea, prin urmare, nicio importanță.

– a reținut, de asemenea, că declarațiile lui C.P. nu erau credibile. În această privință a precizat următoarele: partea interesată negase, pe de o parte, că ar fi avut relații de prietenie cu N.D. în virtutea cărora cei doi și-ar fi acordat împrumuturi și, pe de altă parte, că ar fi fost amendat contravențional de către primărie pentru că ar fi construit o

clădire fără autorizație prealabilă; în mod similar, pretinsese că ceruse consiliere de la directorul societății comerciale la care era administrator cu privire la suma de oferit „primăriei” pentru a obține un certificat care să răspundă dorințelor sale; în cele din urmă, afirmase că, în iulie 2006, depusese o cerere pentru un certificat de urbanism privind terenul situat în strada S. Or, pentru instanța de judecată, toate aceste declarații erau contrazise de declarațiile mai multor martori sau de documentele din dosar.

– de altfel, instanța a considerat că elementele din dosar arătau voința lui C.P. de a se răzbuna pe reclamant. În acest sens, instanța a reținut că, în trecut, reclamantul refuzase să primească bani de la C.P., fapt confirmat de șeful său de cabinet.

– a constatat că, având în vedere probele aflate la dosar – mai ales declarațiile a doi martori – N.D. se afla într-un impas financiar și că, în opinia unuia dintre martori, urma să primească un împrumut de la C. P. Prin urmare, pentru instanța de judecată, primirea unei sume în cadrul operațiunii de flagrant din 6 iulie 2006 nu era un act de complicitate la luare de mită, deoarece această sumă ar fi fost înmănată lui N.D. cu titlu personal. În cele din urmă, instanța a subliniat că N.D. nu avea nicio atribuție profesională în emiterea de certificate de urbanism și că niciun act de luare de mită nu putea, prin urmare, să fie reținut în sarcina sa.

Prin Hotărârea din 10 decembrie 2007, în apelul parchetului, Curtea de Apel Alba Iulia a desființat Sentința tribunalului din 18 iunie 2007, constatând că acesta nu își îndeplinise obligația de a supune dezbaterii părților reîncadrarea juridică a faptelor de care era acuzat N.D. în luare de mită.

Prin Decizia definitivă din 28 martie 2008, Înalta Curte de Casație și Justiție a desființat această decizie și a retrimis cauza curții de apel pentru o nouă examinare.

Prin Hotărârea din 10 aprilie 2009, Curtea de Apel Constanța, instanța la care se dispusese strămutarea cauzei între timp, a menținut sentința Tribunalului Alba. În decizia sa, curtea de apel a acceptat versiunea faptelor expusă de către inculpați, subliniind că aceasta era confirmată de declarațiile mai multor martori și de documentele prezentate de autoritățile locale. Parchetul a

formulat recurs împotriva acestei hotărâri în fața Înaltei Curți.

În ședința din 9 noiembrie 2009, instanța supremă a procedat la audierea inculpaților, care au făcut uz de dreptul lor de a păstra tăcerea. Înalta Curte nu a administrat niciun mijloc de probă.

Astfel, prin Decizia din 27 ianuarie 2010, Înalta Curte a admis recursul formulat de parchet, a casat hotărârile pronunțate în primă instanță și în apel și, pronunțându-se cu privire la fond, i-a condamnat pe reclamant și pe N.D. la trei ani și șase luni de închisoare fiecare, pentru luare de mită și, respectiv, complicitate la luare de mită.

Înalta Curte a considerat că instanțele inferioare comiseseră „o eroare gravă de fapt”, având încredere exagerată în anumite elemente de probă și interpretând în mod trunchiat sau ignorând alte elemente. Instanța și-a bazat decizia pe: a) declarațiile date de C.P. și de cinci martori audiați în cursul anchetei și în cursul examinării cauzei în primă instanță; b) documente transmise de către autoritățile locale; c) mai multe înregistrări audio și video ale întâlnirilor lui C.P. cu reclamantul și cu N.D. și d) interceptări ale convorbirilor telefonice pe care C.P. le avusese cu aceștia.

Înalta Curte a concluzionat că:

– infracțiunile de care erau acuzați reclamantul și N.D. erau comise din momentul în care C.P., la începutul demersurilor sale, înțelesese să ofere prima parte din suma de bani reclamantului în biroul acestuia din urmă: de fapt, în acel moment, reclamantul îi indicase lui C.P. să înmâneze suma respectivă lui N.D., cu care C.P. a negociat ulterior suma finală;

– absența unei cereri pentru un certificat de urbanism cu privire la terenul situat în strada S. nu avea nicio importanță în cauză, în condițiile în care eliberarea certificatului intra în atribuțiile reclamantului;

– din declarațiile mai multor martori reieșea că prima parte a sumei de bani fusese într-adevăr predată lui N.D. și că această sumă nu constituia un împrumut;

– înregistrările audio și video ale întâlnirilor lui C.P. cu reclamantul și cu N. D. arătau că existase cu adevărat o conivență infracțională între ultimii doi.

În drept, cu privire la pretinsa încălcare a art.6 § 1 din Convenție, reclamantul denunță o

încălcarea a dreptului său la un proces echitabil în cadrul procedurii penale desfășurate împotriva sa: acesta impută Înaltei Curți că l-a condamnat penal fără administrarea nemijlocită a probelor pe baza cărora fusese achitat de instanțele de grad inferior.

Constatând că această cerere nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă.

Motivarea Curții:

Curtea reamintește că admisibilitatea probelor este o chestiune ce ține în primul rând de normele dreptului intern că, în principiu, instanțele naționale sunt cele cărora le revine sarcina de a aprecia probele administrate de acestea (Garcia Ruiz împotriva Spaniei [MC], nr. 30.544/96, pct. 28, CEDO 1999-I) și că sarcina sa este, conform Convenției, să examineze dacă procedura, considerată în ansamblul său, inclusiv modul de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil (a se vedea, printre multe altele, Teixeira de Castro împotriva Portugaliei, 9 iunie 1998, pct. 34, Culegere de hotărâri și decizii 1998-IV).

În plus, Curtea subliniază că, atunci când o instanță de recurs este sesizată să soluționeze o cauză în fapt și în drept și să examineze, în ansamblu, chestiunea vinovăției sau a nevinovăției, aceasta nu poate, pentru motive de echitate a procedurii, să decidă asupra acestor chestiuni fără ascultarea directă a declarațiilor date în persoană fie de acuzatul care susține că nu a comis actul de care este învinuit (a se vedea, printre alte exemple, Ekbatani împotriva Suediei, 26 mai 1988, pct. 32, seria A, nr. 134; Constantinescu împotriva României, nr. 28.871/95, pct. 55, CEDO 2000-VIII; Dondarini împotriva San Marino, nr. 50.545/99, pct. 27, 6 iulie 2004; și Igual Coll împotriva Spaniei, nr. 37.496/04, pct. 27, 10 martie 2009), fie de martorii care au dat declarații în timpul procedurii (Găitănanu, menționată anterior, pct. 35 și Hogea împotriva României, nr. 31.912/04, pct. 54, 29 octombrie 2013).

Revenind la faptele cauzei, Curtea observă în primul rând că Înalta Curte, care a procedat la audierea în persoană a reclamantului, l-a con-

damnat pe acesta fără să audieze martorii care depuseseră mărturie în fața primei instanțe și ale căror declarații determinaseră această instanță – și instanța de apel ulterior – să achite persoana în cauză (mai sus pct. 11).

În această privință, Curtea subliniază că a stabilit deja, în cauze similare, că, în sistemul judiciar român, competențele instanțelor sesizate cu recurs nu se limitau doar la chestiuni de drept. Astfel, Curtea a constatat că procedura în fața instanței de recurs era o procedură completă care urma aceleași reguli ca o procedură pe fond și că instanța de recurs putea fie să confirme achitarea pronunțată de instanța inferioară, fie să declare persoana în cauză vinovată, după o apreciere completă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției acesteia, administrând, după caz, noi mijloace de probă (Dănilă împotriva României, nr. 53.897/00, pct. 38, 8 martie 2007, Găitănanu, citată anterior, pct. 30 și Văduva împotriva României, nr. 27.781/06, pct. 43, 25 februarie 2014). În opinia Curții, în speță, Înalta Curte a oferit într-adevăr o nouă interpretare a probelor, stabilind că reclamantul comisese faptele imputate, ceea ce a avut drept consecință aplicarea unei condamnări penale.

Curtea observă că, în cauzele anterioare, a concluzionat că, în temeiul dispozițiilor Codului de procedură penală, dacă instanța de recurs reținea o cauză spre rejudecare, aceasta trebuia să se pronunțe, după caz, asupra probelor ce urmau a fi administrate în cadrul procedurii. Prin urmare, rezultă că administrarea probelor după casarea unei hotărâri era reglementată de un cadru legislativ specific (Găitănanu, citată anterior, pct. 33).

În această privință, Curtea amintește că a criticat anterior autoritățile române pentru lipsa administrării probelor în fața instanței de recurs (Flueraș împotriva României, nr. 17.520/04, pct. 56-62, 9 aprilie 2013, și Moinescu împotriva României, nr. 16.903/12, pct. 36-41, 15 septembrie 2015).

În speță, Curtea constată că Tribunalul Alba și Curtea de Apel Alba Iulia au considerat că înscrisurile aflate la dosar, inclusiv declarațiile mai multor martori (mai sus pct. 7 și 8), justificau achitarea reclamantului. Arată că Înalta Curte nu dispunea de nicio informație nouă pentru a înlocui achitarea acestuia cu o condamnare penală

pentru luare de mită și că instanța supremă s-a întemeiat exclusiv pe documentele aflate la dosar, implicit pe declarațiile scrise obținute în etapa de investigare și pe procesele-verbale întocmite de tribunal, care conțineau declarațiile martorilor.

Curtea notează în continuare că Înalta Curte și-a bazat în mod decisiv condamnarea reclamantului pentru luare de mită, între altele, pe declarațiile martorilor, depuse la dosar în fața instanțelor inferioare (mai sus pct. 12), și aceasta fără a proceda la audierea martorilor în cauză. Întemeindu-se, în special, pe declarațiile acelorași martori, Înalta Curte a mers mai departe decât instanțele inferioare. Fără îndoială instanța de recurs avea competența să aprecieze diferitele informații obținute, precum și relevanța celor pe care reclamantul dorea să le prezinte. Nu este însă mai puțin adevărat că reclamantul a fost considerat vinovat pe baza mărturiilor pe care primele instanțe care au soluționat cauza le consideraseră insuficiente pentru a-l condamna. În aceste condiții, omisiunea audierii martorilor de către instanța supremă înainte de a-l declara vinovat pe reclamant a limitat în mod considerabil

dreptul la apărare (Destrehem împotriva Franței, nr. 56.651/00, pct. 45, 18 mai 2004; Dan împotriva Republicii Moldova, nr. 8.999/07, pct. 31-35, 5 iulie 2011, și Lazu împotriva Republicii Moldova, nr. 46.182/08, pct. 36-44, 5 iulie 2016; a se vedea, de asemenea, mutatis mutandis, Marcos Barrios împotriva Spaniei, nr. 17.122/07, pct. 40-41, 21 septembrie 2010, și Lacadena Calero împotriva Spaniei, nr. 23.002/07, pct. 49, 22 noiembrie 2011).

Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că respectiva condamnare a reclamantului pentru luare de mită, pronunțată fără audierea martorilor menționați anterior, și cu toate că cele două instanțe inferioare consideraseră că nu erau întrunite elementele constitutive ale acestei infracțiuni, este contrară cerințelor unui proces echitabil în sensul art. 6 § 1 din Convenție. Prin urmare, această dispoziție a fost încălcată.

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, reclamantul nu a formulat nicio cerere de reparație echitabilă. Prin urmare, Curtea consideră că nu este necesar să îi acorde vreo sumă cu acest titlu.